

Makale Gönderim Tarihi 15.05.2018 – Makale Kabul Tarihi 28.05.2018

Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*Journal of Social and Cultural Studies*

www.toplumvekultur.com

Yıl/Year: 1, Sayı/Issue:1

**NEVÂL ES-SÂ'DÂVÎ'NİN "PETROL DİYARINDA AŞK" ROMANINDA KARA VE
KADIN**Senem SOYER¹**Öz**

1798 yılında Napolyon Bonapart komutasındaki Fransız ordusunun Mısır'ı işgaliyle başlayan modernleşme sürecinde kadın sorunu inme kazanan konulardan biri olmuştur. Bu dönem, Batı ile temasları hız kazanan Arap toplumunda, her türlü baskıya maruz kalmış, başta eğitim olmak üzere birçok sorun ile boğuşan ve en önemlisi birey olma çabasındaki Mısır kadını için hak ve özgürlük taleplerinin yükseldiği bir dönemdir.

El-Hub fî Zemeni'n-Nıft (Petrol Diyarında Aşk), Mısır'da kadın hareketinin öncülerinden ve en önemli temsilcilerinden kabul edilen Nevâl Es-Sâ'davî'nin 1993 yılında kaleme aldığı romandır. Aslında bir tıp doktoru olan Mısırlı yazar, eserlerinde Mısır kadınının sorunlarını ele almıştır. Ataerkil bir yapıya sahip olan Arap toplumunda kadınlar, İslam dini tarafından kendisine tanınan haklarına rağmen yanlış uygulamalar sonucunda toplumda tam anlamıyla söz sahibi olamamışlar, ötekileştirilip ayrıştırılmışlardır. Es-Sâ'davî, eserlerinde Mısır toplumunda kadının konumlandırılışı ile hakları ve özgürlükleri bağlamında sosyolojik ve kültürel değerlendirmeler yapmıştır.

Petrol Diyarında Aşk adlı romanında Mısırlı feminist yazar, bu ataerkil ve baskıcı toplumdaki kadının konumunu irdelemiştir. Romanda kadını niteleyen, kadın için kullanılan bazı sembolik ifadeler göze çarpmaktadır. Kadının toplumda algılanışını aktaran bu romanda, "kara" kelimesinin kullanımı ve toplumsal göndermeleri kadın ekseninde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Nevâl es-Sâ'davî, Petrol Diyarında Aşk, Arap Edebiyatı, Kara, Arap Kadını

**BLACK AND WOMAN THEME WITHIN "LOVE IN THE KINGDOM OF OIL" NOVEL
OF NEVAL ES-SA'DAVI****Abstract**

Women issues have become one of the subjects that gained momentum in the process of modernization which started with the invasion of Egypt by French army under command of Napoleon Bonaparte in 1798. This period, is a period when the rights and freedoms are raised for Egyptian women who have been exposed to all kinds of oppression, struggling with many problems, notably education, and the most important who is trying to be an individual in the Arab society where contacts with the West were accelerating.

El-Hub fî Zemeni'n-Nıft (Love in the Kingdom of Oil), is a novel which was written up in 1993 by Nevâl Es-Sâ'davî, who is considered one of the most important representatives of the women's movement in Egypt. The Egyptian author, who was primarily a medical doctor, has managed the problems of the Egyptian women in his works. Despite the rights granted to them by the Islamic religion, women in patriarchal structured Arab society could not properly have a word in society as a result of misapplications and they were marginalized and separated. Es-Sâ'davî made sociological and cultural assessments in his works within the context of the positioning as well as rights and freedom of women in Egyptian society.

In the novel of Love in the Kingdom of Oil, Egyptian feminist author examines the position of women in this patriarchal and oppressive society. Some symbolic expressions in the novel used for women and described them, are striking. Giving messages

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Mütercim-Tercümanlık (Arapça) ABD, senemsoyer@gmail.com

about the perception of women in society, this novel will be examined in terms of usage characteristics of the word "black", and the social positioning of women.

Keywords: *Nevâl es-Sâ'dâvî, Love in the Kingdom of Oil, Arabic literature, Black, Arab woman*

Mısır Toplumunda Kadın

Uzun ve ortak bir geçmişe sahip Arap toplumunda kadının toplumsal olarak konumlandırılışı ele alındığında ülkeler ekseninde büyük bir değişiklik görülmemektedir. Mısır'da kadınların kraliçe oldukları eski dönemlerden sonra erkek, toplumun her alanında büyük bir güce sahiptir. Toplumsal olarak kadının bu değişen konumu, her alanda kendini hissetmiştir.

Mısır tarihine bakıldığında kadınlar, siyasi politikalara göre yönetimde söz sahibi olup Firavun derecesine kadar yükselebilmişlerdir.

Palmyra Kraliçesi Zenobia, firavun Hatshepsut, Nefertiti ve tabii Cleopatra Mısır tarihinin tanınmış kadın yöneticileridir. Bunların yanı sıra Mısır tarihinde kadın vali ve yöneticiler bulunmaktadır. Firavun Hatshepsut'un fresklerinden kadınlığını belirtecek izlerin silinmesi, Hatshepsut'un kadın olduğunun ancak yakın zamanlarda anlaşılabilmesi ise kadınların uğradığı ayrımcılıkla bu güçlü yöneticilerin de karşılaştıklarının göstergesidir (Tulunay, 2006; 76).

Eski Mısır'da kadınların sosyal açıdan konumunu göçebe yaşam ile açıklamak mümkündür. Tarihsel bulgular da bu iddiayı destekler niteliktedir. Sık sık başkent değiştiren firavunlar yerleşik hayata geçilmesine ve şehirleşmenin gelişmesine engel olmuşlardır. Hanedanlar yönetiminin de aynı yaşam tarzını benimsemeleri yönetim değişimlerinde iktidar birikimlerinin aktarımını ve korunup güçlenmesini önlemiştir (Michael, 1984; 40).

Anaerkil bir toplumsal yapıya sahip Eski Mısır'da, kadınların karar alma hakkına sahip oldukları, çocukların ana soydan devam ettikleri, mirasın anneden en büyük kız evlada geçtiği bilinmektedir. Ancak zamanla değişen siyasal, toplumsal ve ekonomik koşullar, kadın erkek arasındaki eşitlik bakımından değişime uğramıştır. Bu değişimin yaşanmasında mülkiyet edinme ve yerleşik hayata geçmenin önemli etkileri olduğu görülmektedir.

İslamiyet'i kabul etmiş olan Arap toplumunda, putlara tapınılan Cahiliye dönemine göre kadınların durumunda görece iyileşme görülse de ataerkil yapı ve baskı kendini her alanda hissettirmiştir. İslam dininin eşitlik vurgusu ile birlikte toplumsal konumu ve hakları kadına iade edilmiş ancak ataerkil yapı kendini korumuş ve etkisini sürdürmüştür.

Arap dilinde kadınları değişik iyi ve kötü vasıflarıyla ifade eden, hatta en küçük ayrıntıya kadar kadınları tasnif ve tavsif eden birçok kelimenin bulunması, Arap şirinin en vazgeçilmez konuları arasında iyi ve kötü özellikleriyle kadının yer alması, Arapların belli açılardan kadınlara önem verip onda olumsuz yön ve vasıfları görmek istemeyişleri olarak yorumlanabilir (Bardakoğlu, 1996: 15).

Geleneksel olarak Mısır'da kadının toplumdaki rolleri sınırlıdır ve mekânsal olarak bulunması gereken yer “ev” ile sınırlandırılır. Bu algı ancak sömürge güçlerine karşı meydanlarda birlik olma zamanında görece değişime uğrayabilmiştir. Kadınlar, erkekler ile birlikte milliyetçilik hareketi çerçevesinde ev dışında kamusal alanlarda bir araya gelmişlerdir. Bu amaçlarla sokaklara çıkan, gösterilere katılan kadınların “sokakta olması”, sürekli olarak baskıya maruz kaldıkları ataerkil yapı tarafından da benimsenmiştir. Ne var ki, savaş bittiğinde aynı ataerkil yapı, kadından evine dönmesini istemiş, kontrolü ve gücü yeniden kendi eline almak istemiştir.

1798 yılında Napolyon Bonapart komutasındaki Fransız ordusunun Mısır'ı işgaliyle başlayan modernleşme sürecinde Arap dünyasının Batı ile temasları artmıştır. Siyasi ve edebi yönden bir aydınlanma süreci başlamış ve toplumu bilinçlendirmek üzere çok yönlü çalışmalar ortaya konulmuştur. Bu aydınlanma döneminde Mısırlıların, tiyatro, konser, dans, yeme-içme alışkanlıkları gibi farklı alanlarda yeni karşılaştıkları faaliyetlerle hayata bakış açılarında değişiklikler olmuştur. Bu işgal ile birlikte Mısır'a gelen Fransız kadınların geleneksel Mısır kadınından farklı davranışları, Mısırlı kadınlar için hak ve özgürlük taleplerinin hareket noktasını oluşturmuştur. “Napolyon’un generali Menou’nun Mısır’lı bir kadınla evlenmesi, karısına davranışları ve Fransız subayların Mısır toplumuyla karışması sonucu Fransızlarla iletişime geçen üst sınıfa mensup kadınlar bundan etkilenmişlerdir. Böylece kadınların serbestleşme talepleri başlamıştır” (Tulunay, 2006; 71). Ancak üç yıl gibi kısa bir süre sonra Fransız ordusunun yenilgiye uğraması ve ülkeyi terk etmesi sonucu modernleşme süreci kesintiye uğramış ve gelişmeler tam tersi bir hal almıştır.

Fransız işgalinden sonra Mehmet Ali Paşa döneminde Mısır kadınının hakları bakımından gelişmelerin yaşandığı ve toplumsal ilerleme için etkili reform çalışmalarının yürütüldüğü bir dönem olmuştur. Kadınlar bu dönemde ebe okullarına yönlendirilmişler ve bu okullarda eğitim gören kadınlar modern tıp ile tanışarak kendileri için statü sahibi olmanın halk için de aydınlanmanın başlangıç noktasını oluşturmuşlardır (Soyer, 2017; 155).

XIX. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında yaşanan bu gelişmelerin Arap dünyasındaki etkilerinden birini de kadınların özgürlük hareketinin başlaması oluşturmaktadır.

Gerek toplumsal uyanış gerekse dil ve edebiyata yeni bir soluk getirmek amacıyla bir grup aydın, bir araya gelip siyasete atılarak ve süreli yayın organları çıkararak hem toplumun ilerlemesi hem de edebiyatın modern bir kimlik kazanabilmesi için gayret sarf etmişlerdir. Toplumun gelişme kaydetmesinin kadına her alanda daha fazla özgürlük verilerek sağlanabileceği düşüncesinden yola çıkarak kadın haklarının savunulması, böylelikle toplumda daha sağlıklı bireylerin var olabilmesi hedeflenmiştir(Can, 2016; 140).

XIX. ve XX. yüzyılda aydınlar yazılarını toplumu bilinçlendirmek amacıyla kaleme almışlardır. Bu bağlamda, Arap feminizminin öncüsü olarak kabul edilen Kasım Emîn, Mısırlı ve doğulu diğer kadınların sorunlarını ele aldığı birçok eser ortaya koymuştur. Tahrîru'l-Mer'e (Kadının Özgürlüğü) ve devamı niteliğinde olan el-Mer'etu'l Cedîde (Yeni Kadın) eserleri

Emîn'in, kadınların haklarını hatırlatmak çerçevesinde üstlendiği rol bakımından önemlidir (Kurt, 2017; 319).

Batıda kadın özgürlük hareketi olarak anılan feminist hareket, Arap ülkelerinde batılılaşma ve modernleşme sürecini temsil etmiştir. Zaten İslam dinini seçen Arap toplumlarında kadınlar batılı hemcinslerinden önce birçok hak elde etmişlerdi ve feminist hareket onlar için bir haklar genişletilmesiydi.

Mısır'da Lebîbe Ahmed, Melek Hifnî Nâsif ve Hüdâ Şa'râvî kadın hareketinin öncü isimleridir. Bu kadınların yanı sıra Fatma Nimet Raşid, Duriye Şefik, Sîza Neberâvî ve İnci Eflâtun da öne çıkan diğer isimlerdir. Nevâl es-Sa'dâvî Mısır'da kadın hareketine yön veren bir diğer ayrıksı ve önemli yazardır.

1. NEVÂL ES-SÂ'DÂVÎ

El-Hub fî Zemeni-n-Nıft (Petrol Diyarında Aşk) isimli eserin yazarı Nevâl es-Sâ'dâvî, 1931 yılında Kahire'nin Kafr Tahla köyünde doğmuştur. Kendi toplumu tarafından sıklıkla eleştirilen yazar, aslında toplumu yazdıkları aracılığı ile düşünmeye ve kendi değer yargılarını sorgulamaya yönlendirmeyi amaçlamıştır. Yazarın bütün eserlerinin özgün dili Arapçadır ve eserleri otuzdan fazla dile çevrilmiştir. Roman, tiyatro, kısa hikâye ve anı türünde birçok eser veren yazarın, Arap dilinde yazmış olduğu eserleri eşi tarafından İngilizceye çevrilmiştir. Kitaplarında kadın yazarlar, sömürge sonrası Afrika ve Ortadoğu edebiyatı, dünya edebiyatı, biyografi, oto biyografi, siyaset ve feminist teori ile ilgili birçok konuyu ele almıştır.

Eserlerine konu ettiği kadınlar ve kadın sorunları nedeniyle 1981 yılında Enver Sedat döneminde hapse girmiştir. 1982 yılında Arap Kadınları Dayanışma Birliği'ni kuran es-Sa'dâvî, Mısır feminizminin, sömürgeye ve ataerkil düzene başkaldırınının sembolü olmuştur.

Nevâl es-Sa'dâvî, çiftçi bir aileden gelen ve köyde yaşayan bir baba ile Şükrü Bey'in kızı olarak bilinen bir annenin kızıdır. Yaşamının büyük bölümünü kentte geçiren es-Sâ'dâvî bu aile deneyimi ekseninde mekânlar arasındaki farklılıkları ve zıtlıkları görebilmiş; hem köy hayatının zorluklarını hem de burjuva şehir hayatını gözlemleyerek eserlerine aktarma imkânı tanımıştır. Nevâl es-Sa'dâvî'nin karakterinin oluşmasında ailesinin büyük ve önemli bir yeri vardır. Dürüstlüğü babasından öğrendiğinin belirten yazar, boyun eğmeme konusunda babaannesini örnek almıştır. Ayrıca annesinin de babasına karşı 'bana bağırma hakkını kendinde gören bir adamla yaşamaktansa kapı kapı dolaşıp çamaşır yıkamayı tercih ederim' söyleminden güçlü kadın örneklerinden biri olduğu görülmektedir (Soyer, 2017, 159).

Kızların eğitimi konusunun en önemli savunucularından olan es- Sâ'dâvî, ilk olarak “Muharrem Bey” kız okulunda eğitim görmüş, en büyük destekçisi annesi sayesinde eğitimine devam etmek üzere Kahire'ye gitmiştir. Yazar, aldığı eğitim sayesinde fakir çiftçi sınıfından orta sınıfa yükselebilen babasının da eğitime önem verdiğini belirtmektedir. Es-Sâ'dâvî, sayıları çok az olan bir grup kadınla tıp fakültesine girmiştir. 1955 yılında ilk eşi Ahmet Helmy ile evlenmiş, kızı Mona'nın doğumundan sonra 1956 yılında boşanmıştır. İlk tıbbî meslekî deneyimini Tahla'da yoksul ailelerin çektiği acılara tanıklık ederek yaşamıştır (Amireh, 2000, 215-249). Daha sonra 1964 yılında Şerif Hetata ile evlenen yazarın aynı yıl oğlu Âtîf doğmuştur.

Nevâl es-Sâ'dâvî, kadın hakları ve özgürlükleri alanında uluslararası düzeyde mücadele konusunda aktif ve etkili bir örnektir. 1955 yılında kaleme aldığı “Kadın ve Seks” (el-mer'a ve'l-cins) isimli ilk eserinde, kadına şiddetin her türü ve cinsellik konularını ele alması ahlaksızlık ve dine karşı çıkmak olarak algılanmıştır. Söz konusu tepkinin sebebi yazarın kadın sünneti ve peçe takmak gibi hususların din değil ataerkillik ile ilgili olduğunu söylemesidir. “Kadın ve Seks” (el-mer'a ve'l-cins), Mısır kamu sağlığı yöneticiliğindeki görevinden alınmasına, Mısır Tıp Birliği'ndeki genel sekreter yardımcılığı görevini kaybetmesine ve bir tıp dergisindeki yazı işleri müdürlüğü görevine de son verilmesine neden olmuştur. Yazarın bu eseri dünya çapında ses getirirken kendi ülkesi Mısır'da da İslâmî kuruluşların hedefi haline getirmiştir. Yazar, kendi kültürüne karşı olmak ve toplumun özelini ortaya döktüğü gerekçesiyle eleştirilmiştir. İlk kitabının yayımlanmasının ardından işten çıkarılmasıyla birlikte feminist açıklamaları ve yazıları son bulmuş, bunu tutuklanması ve sürgün edilmesi takip etmiştir.

Es-Sâ'dâvî, Arap toplumunda sesini yükseltmeyen kadınlara öncü olmuş, siyasi yönetime ve bütün topluma karşı düşüncelerini savunmuştur. Eserlerini yazarken geniş halk kitlelerine ulaşabilmek amacıyla aşırı edebî ve bilimsellikten uzak bir üslup benimsemiştir. Basit kelimeler kullanarak kısa ve öz cümlelerle yazılarını yazmıştır. Halkı aydınlatmak ve toplumu bilinçlendirmek amacıyla kurgusal olmayan eserlerinde edebî tarzları ustalıkla harmanlamış, eleştirel analiz, bilimsel eser, sicil, anekdot ve otobiyografileri yan yana sıralamıştır. Okurlarına bir doktorun özgüveni, bir eylemcinin şiddeti, bir tanığın güvenilirliği ve kendisi de yaralı bir kadın olarak bu anlayışla hitap etmeyi başarmıştır (Amireh, 2000, 231).

Nevâl es- Sâ'dâvî'nin yazdıkları ile modern Arap edebiyatında feminist yazınının temeli sağlamlaşmış, roman, hikâye, düşünce yazısı ve tıp gibi farklı alanlarda pek çok eser veren yazar, toplumsal konuları sıklıkla eserlerinde irdelemiştir.

2. PETROL DİYARINDA AŞK, KADIN VE KARA

Yazarın 1993 yılında kaleme aldığı romanı, Arap toplumunda kadının yaşadığı zulmü ortaya koymaktadır. Kadının bu zulüm karşısında yaşadığı ezilmişlikten dolayı hükümete, siyasete ve ataerkil sisteme karşı olan duruşu ele alınmıştır. Kadın, bir Eylül günü gazetenin iç sayfalarında yer bulabilen bir habere göre izne çıkmış ve geri dönmemiştir. Kilitli bir odada sorguyu yürüten polis memuru, arkeoloji bölümünün araştırma bölümünde çalışan ve sadece tanrıça arayan kadının kocasına, karısının isyankâr ya da asi biri olup olmadığını, daha önce izne çıkıp çıkmadığını sorar.

İzne çıkan kadın elinde keskisi, omzunda çantası ile tanrıça bulmak için yollara düşmüştür. Ancak o yol kendisini aradığı tanrıçaya değil hiç tanımadığı bir adamın yanına götürür. Adam bir yandan “akşam yemeğini hazırla”, “açım” diye emirler yağdırırken bir yandan da kadının içeceği su için “kanuna göre yalnız iki damla içebilirsin” diyen biridir. Bir kadının yalnız başına kalması neredeyse imkânsız olduğu için hem bu adamın yanında kalmak hem de başının üzerinde içi petrol dolu ağır küpleri petrol şirketine taşımak zorundadır. Adam, kadına kölesi ve hizmetçisi gibi davranır. Adama göre kadın, ev işlerini yapmak, yemek pişirmek ve bunları parasız yapmak zorundadır. Petrol dolu küpleri taşıması için kadının “bir deve gibi çökmesini” salık verir. Nasıl durması gerektiğine bile adam karar vermektedir. Kadının başının üzerine halka şekline getirdiği bir bez parçası ve onun üzerine ağır petrol küpünü yerleştirir, gerekirse fırtınaya karşı taşınmasını bekler. Kadının erkeğin nazarında hiçbir değeri, kıymeti yoktur. Ona bir “hayvan” gibi davranıp ağır işleri görmesini istemektedir. Bunların karşılığında ise kadını himaye etmiş olması ona en büyük lütuftur. Buradaki adam ile ilgili mevcut siyasi erki ve iktidarı temsil ettiğini söylemek mümkündür. Ayrıca kadının başı üzerinde taşıdığı “kara” renkli petrol, bu otoritenin buyruklarını, kadının yapması gereken görevlerini de simgelemektedir. Kara renk, işin hem zorluğunu hem de görünmezliğini ifade etmek amacıyla kullanılmıştır diye yorumlamak mümkündür.

Kadın, adamın uyuduğu zamanlarda kitap okumaya çalışmaktadır. Çünkü adam, kadının kitap okumasına izin vermez. Kitabı, kadına uzanan başka bir adamın eli gibi algılar. Burada yazar, kadınların eğitiminin önemini vurgulamaktadır. Kadın öğrenirse toplum öğrenecektir. Kadının eğitilmiş olmasına erkeğin hiç tahammülü yoktur. Siyasi sistemi temsilen kullanılan Kral Hazretleri de okuma yazma bilmez ama ayrıcalıklıdır. Çünkü kadın değildir. Ayrıca peygamberler de okuma yazma bilmezler. Kral peygamberden daha üstün müdür ki okuma yazma bilsin? (es-Sâ'dâvî, 1993; 6).

Bu romandaki ana karakter olan kadının en göze çarpan özelliği karşı çıkması, özgürlük, adalet, eşitlik ve haklar mücadelesidir. Kadın, kendisine karşı adamın yaptığı her adaletsiz tavırda hakkını aramaktadır. “Geldiğimden beri hiç para almadım”, “çalıştığıma göre para almayı hak

ediyorum”, “bütün gün ve gecenin bir kısmı çalışıyorum. Ücretimi kim ödüyor” gibi kadının emeğinin karşılığı için adama yönelttiği sorulara adamın cevabı; “emeğinin karşılığını Allah öder” (Esen, 2002, 80) şeklindedir. Kadın emeğinin karşılığını isterken adam, kadının bir inanca sahip olması gerektiğini buyurmaktadır. Çünkü adam, kadını himaye etmiş, ona kalacak yer vermiş ve aşk dâhil bütün ihtiyaçlarını karşılamıştır. Ancak burada bir kadının kazancının bir erkek tarafından elinden alınmasının toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türü olduğu unutulmuştur.

Romanda kadın-erkek arasındaki eşitsizliğin en belirgin özelliği şu şekilde yer almıştır: Bir kadın izne çıktı ve dönmedi. Bir erkek gidebilir ve yedi sene geri dönmeyebilir. Eşi olan kadın ancak bu yedi yıldan sonra -erkek bu yedi yıl süresini aşmadıkça kadının ondan ayrılmaya hakkı yoktur- ondan ayrılabilir (es-Sâ'dâvî, 1993; 6). Bu eşitsizlik, gazetede yer alan haberde belirtildiği şekliyle yinelenmektedir: “bir kadın izne çıktı ve geri dönmedi” (es-Sâ'dâvî, 1993; 5). Çünkü o toplumda kadınlar izne çıkamazlar, özellikle de tek başlarına hiç çıkmazlar. Eğer bir kadın izne ayrılırsa zorunlu bir ihtiyacını gidermek için ayrılır. İzne çıkmadan önce eşi tarafından imzalanmış ya da patronu tarafından verilmiş mühürlü bir kâğıt alması gerekir. Burada dikkat çeken diğer bir durum, kadının izne ayrılmasının gazeteye haber olacak kadar tuhaf bir durum olmasıdır.

Romanda erkekler tarafından ezilmiş, hırpalanmış ve köle gibi kullanılan diğer kadınlar, idealleri uğruna yola düşen bu kadına zaman zaman daha az acı çekmesi için uyarılarda bulunmaktadırlar. Aslında diğer kadınlar ağzından yapılan bu uyarılar toplumsal öğretileri ve geleneksellik içinde kıvranan kadınların çaresizliklerini de ortaya koymaktadır. “...başlarında küp taşıyan kadınların kendi çevresinde toplandıklarını gördü. Kendisini gözlediklerini, ağzından ses çıkmasa bile kulaklarının onu duyabileceğini ve gözlerinin bir tür öfkeyle ona baktığını fark etti. ‘Bizim gibi bir kadınsın sen de. Niye küp taşıyorsun?’ Onlar gibi olmadığını ve bir hayvan gibi yaşayıp ölemeyeceğini kanıtlamak istiyordu. ‘Benim başka bir amacım var’ (Esen, 2002; 61). Ana karakter olan kadının, bu cümlelerde düzene ve sisteme tüm benliğiyle karşı durmaya çalıştığı görülmektedir. Başka bir cümlede aynı çaresizliği ve direnişi görmek mümkündür: “...Anlıyor musun? Çalışmayı sürdürürsen seni dövmez. İtaat etmedin mi kardeş? Karşı koyman gerekmiyor illa ki, bunu düşünmen bile yeter. Düşünmek bazen daha tehlikelidir” (Esen, 2002; 72). Ana karakter kadının burada yaşadığı çaresizlik ve batmaya teslim olmak, yukarı çıkmak için tek yol dibe vurmaktır düşüncesiyle özdeşleştirilmiş ve umut vurgusu yapılmıştır.

Kadının yaşadığı çaresizliğe bir başka örnek, ona bu insanlık dışı ağır muameleleri yapan adamın yanından gitmek isteyip gidememesinde görülmektedir. Geri dönmek için bilet alacak bir kuruşu bile yoktur. Tüm maaşına adam el koymaktadır. Bütün bunlar fiziksel anlamda kadının çaresizliği gibi algılanabilir. Ancak burada kadının artık kaybettiği çocukluğu ve masumiyetine geri dönemediğine vurgu yapıldığı çıkarımında bulunulabilir. Kadını adamdan kaçmak ya da onun

yanında kalmak noktasında karar vermesine etki edecek tek şey adamın yüzündeki gülümsemedir (es-Sâ'dâvî, 1993; 180).

Aynı kadınlardan biri bu idealist kadının kimliğindeki fotoğrafına bakıp yüzünü neden örtmediğini sorgulamıştır. Çünkü hayâ ve utanma sahibi bir kadın yüzünü örtmelidir (es-Sâ'dâvî, 1993; 21).

Romanda kadın kelimesi çeşitli anlamlar yüklü olarak kullanılmıştır. Ana karakter kadının bir adı bile yoktur. Kendisine “hey sen, kadın” diye seslenilmektedir. Ayrıca kadının erkeğin birkaç adım gerisinden yürümesi beklenmektedir (es-Sâ'dâvî, 1993; 25). Gerçekte kadının bir adı, bir işi vardır ve evlidir. “Bir kadın izne çıktı ve dönmedi” ifadesi kadının silikliğine ve toplumdan soyutlanışına işaret etmektedir.

Kadının izne çıkmasıyla birlikte ortadan kaybolmasının sebebini sorgulayan polis memurunun patronuna ve kocasına sorduğu sorulardan kadına karşı tavır net bir şekilde görülmektedir. Polis memuru sorguda eşine, “aranızda tartışma geçti mi, iznin olmadan evden ayrıldı mı” (es-Sâ'dâvî, 1993; 7) diye sorar. Eşinin cevabı hep “hayır” olur. Sorgu kadının işyerindeki patronuyla devam eder ve polis memuru ona da şu soruları sorar. “kavgacı ya da sisteme karşı isyankâr bir kadın mıydı? Kaçırılmış ya da tecavüze uğramış olabilir mi?” (es-Sâ'dâvî, 1993; 8). Patronun da verdiği cevaplar kadının, kimsede tecavüz etme isteği uyandırmayacak kadar sıradan biri olduğu şeklindedir. Kadının başka bir erkekle kaçmasının mümkün olmadığını, sadece işini ve araştırma yapmayı düşünen şerefli bir kadın olduğunu söylemesi bile kadın hakkındaki olumsuz düşüncelerin yok edilmesini sağlamaz. Çünkü bir kadın neden izne çıkar? Evinin dışında bir işle uğraşan bir kadın normal değildir. Ayrıca bir kadının masum olması da mümkün değildir. Mısırlı yazar bu cümleler ile kendi toplumunun kadına dikte etmeye çalıştığı kadın olma durumuna vurgu yapmaktadır.

Sorgu odasındaki polis memuru, kadının kocası ile patronu ve Kral Hazretleri aslında toplumda kadını çevreleyen, kadına nasıl davranması, yaşaması ve giyinmesi gerektiğini belirleyen, kadınlık rollerini biçen unsurların temsilidir. Kadının bir izne ya da tatile çıkamayacağını da belirleyen aynı unsurlardır.

Nevâl es-Sâ'dâvî romanda sıklıkla “kara” rengi kullanarak tasvirler yapmıştır. Kadınlar gözleri hariç bütün vücutlarını kaplayan siyah abalar giymektedir. Adamlar başlarındaki beyaz sarıklar ile betimlenirken kadınlar onların arkasında ve kara abalar içindedirler. Petrolün rengi karadır. Havada siyah zerrecikler uçuşmaktadır. Tavandan yağmur gibi kara damlalar akmaktadır. Rutubet bile keskin kokulu kara bir rutubettir. Gecenin karanlığı, karanlık duvarlar, başındaki siyah örtü her şey kara tasvir edilmiştir. Kadının soruşturması ile ilgili dosyanın içindeki kapak bile

siyahtır (es-Sâ'dâvî, 1993). Bu karalık bazen kadının belirsizliğini bazen belki de yüzünün karasını işaret eder ama karadır. Karanlıkta eşyaların belirsizleşmesi gibi kadın da toplumda yok gibidir.

3. SONUÇ

Mısır'daki kadın hareketi toplumun her kesiminden farklı demografik özellikteki kadınları bir araya getirmeyi başarmış, ataerkil sisteme karşı çıkan, kendi haklarını savunan kadınları birlik olma bilinci içinde aynı amaca yöneltmiştir. Önceleri ulusal bağımsızlık için meydanlarda bir araya gelen kadınlar mücadelelerine sömürge karşıtı eylemlerle devam etmişlerdir. Günümüzde ise Mısır kadınları artık kendi hak ve özgürlükleri için meydanları doldurmaktadırlar.

Nevâl es-Sâ'dâvî, eserlerinde Arap ve Mısır kadınlarının sorunlarını özellikle de tabu olarak kabul edilen konuları çeşitli yönleriyle ele alıp incelemiştir. Mısırlı kadın yazar, kaleme aldığı eserlerindeki sorunları tıpkı eserlerinin kadın kahramanları gibi kendisi de yaşamış, aynı acıları deneyimlemiş bir kadındır.

Nevâl es-Sâ'dâvî Arap toplumunda kadının ezilmişliğine başkaldırının sembolü olmuş bir kadındır. Yazdıkları nedeniyle muhafazakâr kesimin hedefi olmasına rağmen yazmaktan, düşüncelerinden ve bunları ifade etmekten hiç vazgeçmemiştir. Onun en büyük dayanağı İslam dininin kadına verdiği hak ve özgürlüklerdir. Hz. Hatice'nin tüccar olması dolayısıyla aktif bir şekilde sosyal hayata dâhil olması bu savına en güzel örnektir.

Kadına en iyi yardım edecek olan kişi yine kadındır. Bütün toplumu harekete geçirmek için bir kadının fark etmesi yeterlidir. Romanda kadın karakterin sürekli olarak teyzesini anması, tanrıça araması ve evrenin anası olarak nitelenen İffet Ana vurgusu bu düşüncüyü desteklemektedir.

el-Hubb fî Zemeni'n-Nıft isimli romanda "kara" kelimesinin kullanımı birçok durumu nitelemek için kullanılmıştır. Belirsizlikler hep kara olarak tanımlanmıştır. Ortamın doğallığını bozan tek şey, göz kenarları, kulak ve buruna doluşup rahatsızlık veren siyah zerreciklerdir. Kadın çevresini tasvir ederken hep kara rengi kullanılmış, siyah duvarın üzerinde duran küçük hayvan bile kara renkli seçilmiştir. Kadının gözünden her şey o kadar renksizdir ki, çatıdan akan su bile karadır. Romandaki tüm bu karalığa rağmen yazarın, ışığa gebe karanlık bir dünya içinde tasvir ettiği kadın için aydınlık vardır ve aydınlık sonsuzluktur.

Toplumsal eleştiri içeren roman, sürrealist özellikler içermektedir. Bir kadının, bazen uyuyan bazen de yarı uykulu olarak tasvir edilen bir adamdan kaçamayışı hayalimsi bir mizansende okuyucuya sunulmuştur. Ataerkilliğin elinde bulunan petrol endüstrisi kadın ile ilişkilendirilmiş ve

yazar tarafından başlarında petrol küpleri taşıyan kadınlar eline bırakılmıştır. Nevâl es-Sâ'dâvî, Mısır ve Arap toplumlarında kadınların yaşadığı ayrımcılık, engellemeler ve görünmezliği ustalıkla okuyucusuna aktarmıştır.

Kaynakça

Bardakoğlu, A. (1996). Cahiliye döneminde kadın. Sosyal Hayatta Kadın, İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi 21. İstanbul. Ensar Neşriyat.

Amireh, A. (2000). “Bakış Açısı-Tüm yönleriyle Nevâl es-Sa'd'avî-Milletler üstü dünyada Arap Feminizmi”, Journal of Women in Culture and Society 2000, Vol.26, No.1, Autumn, s. 215-249.

Can, B. (2016). Muhammed Huseyn Heykel'in 'Zeyneb' adlı romanında kadın imajı, Doğu edebiyatında kadın. Ali Güzelyüz (Ed.) İstanbul. Demavend Yayınları.

Kurt, G. (2017). Mısır feminizmi: Kasım Emin'in 'Tahrîru'l-Mer'e ve El-Mer'etu'l Cedîde eserlerine karşılaştırmalı bir bakış. International Journal of Language Academy. Vol.5/6. P. 319-330.

Soyer, S. (2017). İki Kadın Bir Feminizm. Ankara. Net Yayıncılık.

Es-Sâ'dâvî, N. (2000). Love in the Kingdom of oil. Çev. Ayla Esen. İstanbul. Everest Yayınları.

Es-Sâ'dâvî, N. (1993). El-hub fî zemeni'n-nıft. Kahire. Mektebetu'l-Medbûlî.

Tulunay, Z. M. (2006). *İran ve Mısır'da kadın hareketleri*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Michael, A. (1984). Feminizm. Çev: Şirin Tekeli. Kadın Çevresi Yayınları. İstanbul. Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri.